

SOKCSEVITS DÉNES

## Magyarország története a horvát történettudományban 1989-1999

A magyarság története a horvát történettudományban mindig is kiemelt érdeklődésre tarthatott számot, amit elsősorban a több mint nyolcszáz éven keresztül fennálló magyar-horvát államközösség létezése és a két nép történelmének, sorsának ebből adódó összefonódása indokolt. Számos kiváló horvát történész ismerte jól a magyar nyelvet Ivan Bojinić-től kezdve Milan Šufflayon át Ferdo Šišić-ig, talán mégis meglepő, de olyan horvát történészről, aki munkássága jelentős részét kifejezetten a magyar történelem tanulmányozásának szentelte volna, nem beszélhetünk. Annak ellenére sem, hogy a horvát nemzeti történelemnek a 9. század végétől kezdve egészen 1918-ig húzódó időszakának megértéséhez a fent említett államközösség létéből fakadóan egyben a magyar-horvát viszony kutatása, elemzése is elengedhetetlen.

A királyi és a titói Jugoszláviában egyaránt a történeti magyar-horvát viszonyra a horvát történettudomány a dualista korszak nemzeti történetírásának szemszögéből tekintett, noha annak a régmúltra, a magyar-horvát államközösség kezdeteire vonatkozó álláspontjait is gyakran Zágráb és Budapest aktuális politikai viszonyai befolyásolták. A 20. század közepéig a horvát történettudományban a pozitívista szemlélet uralkodott, s a kutatások elsősorban a politikatörténet (részben a hadtörténet, kultúrtörténet) területén zajlottak, bár egy-egy társadalomtörténeti munka is megjelent. A magyar-horvát viszonyok is elsősorban a politikai oldalát vizsgálták. A második világháború után a marxista elvek hatására előtérbe került a gazdaság- és

társadalomtörténet kutatása, amely a kezdeti – ideológia szülte – torzítások ellenére (vagy azok elmúltával) új eredményekkel gazdagította a horvát történettudományt. A hatvanas-hetvenes években a legújabbkori történelem, s főleg a második világháború és az azt követő szocialista időszak interpretálását leszámítva a horvát történészek (magyar kollegáikhoz hasonlóan) fokozatosan kezdték levetni a merev ideológiai béklyókat, s a nyugat-európai történettudomány új történelemszemléletének ismeretében nemcsak új területekre terjesztették ki a történeti kutatásokat, de néhányan közülük – itt kell megemlíteni Nada Klaiūt, a horvát középkor jeles kutatóját – a magyar-horvát viszonyhoz kötődő múlt századi eredetű sztereotípiáktól is igyekeztek megszabadulni. Ugyanakkor az is tény, hogy a horvát tudományosság 1989/90-ig, talán a művészettörténetet és irodalomtörténetet kivéve, viszonylag csekély érdeklődést tanúsított Magyarországra, a magyar történelem iránt (nem számítva a már említett megkerülhetetlen kétoldalú viszony, jobbára hagyományos sémák között végzett elemzését), valamint a magyar kultúra iránt, olyannyira, hogy a horvát egyetemeken nemcsak magyar tanszék nem volt, de nem működött hungarológiai kutatásnak szentelt műhely sem (bár a magyart mint idegen nyelvet korlátozott óraszámban egy-egy magyarországi lektor oktattatta a Zágrábi Egyetemen). A horvát történészek túlnyomó többsége a magyar történettudomány újabb eredményeit a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt csak kisebb részben, idegen nyelvű fordítások révén ismerhette meg. Ez alól kivételt képez az utóbbi évtizedek jelentős hatású horvát történésze, a 19. századi horvát történelem kiemelkedő kutatója, Mirjana Gross, aki rendszeresen figyelemmel kísérte, kíséri a magyar nyelvű szakirodalmat is. Ugyanígy meg kell említenünk, hogy az utóbbi évtizedek talán legkiválóbb horvát gazdaságtörténésze, a nemrégiben elhunyt Igor Karaman is értett magyarul, s rendszeres kapcsolatot tartott a magyar történész szakmával.

*Magyarország, a magyar történelem  
és kultúra kutatása 1989-től 1999-ig*

Bármennyire megkerülhetetlennek látszik bizonyos magyar történelmi kérdések felvetése a horvát történelem 1102-1918-ig tartó korszakában (s a horvát-magyar viszony tárgyalásakor a horvát kollegák általában nem is kerülnek ezt meg), még mindig nem beszélhetünk arról, hogy a horvát törté-

nészek között lennének a magyar történelemnek specialistái (vagyis kifejezetten e témára szakosodott kutatói), s még kevésbé állíthatjuk, hogy létezne történeti témákkal foglalkozó, szélesebb értelemben vett hungarológia, vagy a magyar történelem, a magyar-horvát viszony kutatására szakosodott műhely, függetlenül attól, hogy 1990/91 után Horvátország-szerzte a Magyarország irányában tapasztalható politikai rokonszenvhullám élenkítően hatott a kétoldalú kulturális kapcsolatokra. Míg az irodalomtörténeti és művészettörténeti kutatások művelői az utóbbi időben több tanulmányt szenteltek a magyar-horvát irodalmi-képzőművészeti kapcsolatoknak, addig ilyen jellegű munka a horvát történettudományban viszonylag kevés jelent meg az utóbbi évtizedben. Ezt csak részben magyarázza, hogy a horvát kutatók nemzeti történelmük kutatása során úgylis beleütköznek magyar témákba, tehát nem szükséges a specializáció. E „spontán” találkozások a magyar történelemmel egyébként csapdát rejthetnek magukban, hiszen a magyar múlt korántsem korlátozódik a magyar-horvát viszony történetére. A Zágrábi Egyetemen Magyarország története tárgyából vizsgáztatóként szerzett tapasztalataim szerint egyes hallgatók beleestek ebbe a hibába. Az 1989 előtt Horvátországban tapasztalt Magyarország iránti viszonylag csekély érdeklődésnek számos oka volt (a történeti okok elemzésétől eltekintenek, mert ez külön tanulmányt igényelne). Az a tény, hogy a magyar nyelvnek és irodalomnak nem volt önálló tanszéke, egyszerre nevezhető az érdeklődés hiánya egyik okának és következményének is. Ebben az időben a horvátországi magyar pedagógusok is az Újvidéki Egyetem magyar szakán szerezhettek diplomát.

A kilencvenes években Magyarország iránt megnövekedett érdeklődés is közrejátszott abban, hogy a horvát fél hajlandó volt pótolni e régi hiányosságot, és 1994/1995-ben hungarológiai tanszék kezdte meg működését a Zágrábi Egyetemen (persze ehhez a magyar fél ösztönző hatása is hozzájárult). A szak iránti érdeklődés igen nagy, jelenleg több mint nyolcvan hallgató igyekszik megismerkedni a magyar nyelv és irodalom rejtelmeivel. A hallgatók többsége horvát anyanyelvű, s csak kisebbik hányaduk kerül ki a horvátországi magyar közösség tagjai közül. 2000 elejéig ugyan még egy hallgató sem szerzett diplomát e szakból, s az utóbbi négy-öt évben, s most is jobbra magyarországi vendégtanárok, valamint magyar lektorok segítségével folyik az oktatás. Horvát származású és állampolgárságú hungarológus még nincs a tanszék oktatói között (bár most legalább

az esély megvan ilyen szakemberek kinevelésére). A tanszék vezetője szakmája szerint indológus.

Ugyancsak újdonságnak tekinthető, hogy a szintén a Zágrábi Egyetem keretein belül működő, önálló Horvát Stúdiumok történelem szakán az 1998/99-es tanév tavaszi szemeszterétől kezdve – a már korábban elindított Ausztria, illetve Velencei Köztársaság (mint Horvátországgal egykoron szomszédos államok) története mellett a Magyarország története tárgy oktatása is megkezdődött, horvát nyelven. Az új, szabadon választható tárgy oktatásának bevezetésére Mirko Valentiū, a zágrábi Horvát Történettudományi Intézet (Hrvatski institut za povijest) igazgatója tett javaslatot. Jelenleg mintegy harminc hallgató számára e sorok írója tart előadásokat.

Más horvátországi történelem tanszékeken tudomásom szerint nem volt hasonló kezdeményezés. Horvátországban Zágrábon kívül még Zadarban és Eszéken folyik történelem szakos képzés. Történettudományi intézet Zágrábban három is működik: a már említett Horvát Történettudományi Intézet (kihelyezett részleggel Slavonski Brodban), a Zágrábi Egyetem által létrehozott Horvát Történettudományi Intézet (Zavod za Hrvatsku Povijest), valamint a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia által működtetett, de jobbra középkori történelmet kutató Történettudományi Intézet (Zavod za Povijest HAZU). A horvát akadémiának önállóan működő, de zömmel helyi történelemmel foglalkozó intézetei vannak Rijekában és Dubrovnikban is. Noha eddig kifejezetten a magyar történelem szakértőjének tekinthető kutató egyikben sem dolgozott, az utóbbi időben megvan a remény arra, hogy a helyzet változzék, ugyanis számos fiatal horvát történész végez, illetve már végzett posztgraduális tanulmányokat a budapesti Közép-Európai Egyetemen (CEU). Bár a magyar nyelv elsajátítása nem ment számukra könnyedén (köztudottan a CEU tanítási nyelve angol), de magyar tanáraik révén a magyar szakirodalmat megismerhették. Egyébiránt a CEU-nak vannak (voltak) horvátországi vendégtanárai is, pl. Neven Budak és Drago Roksandiū.

Természetesen a jugoszláv időkben is volt intézményes és személyes együttműködés a történész (és levéltáros) szakma hazai és horvátországi képviselői között, de az első magyar-horvát történész konferenciára Polányi Imre javaslatára 1994-ben került sor Szigetváron (horvát részről ezen többek között részt vett Miroslav Kurelac akadémikus, a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia Történettudományi Intézetének akkori igazgatója,

valamint Bruna Kuntić-Makvić professzor, a Zágrábi Egyetem Történelem Tanszékének akkori vezetője). Sajnos az előadások anyaga kötetben nem jelent meg. Ekkor javaslat született egy magyar-horvát történész vegyesbizottság megalakítására is. Magyar részről a megalakítás folyamata megindult, a bizottság magyar elnöke Ormos Mária akadémikus, titkára Sokcsevits Dénes lett. A vegyesbizottság hivatalos működésének elkezdésére azonban még mindig nem került sor, mert a szervezési folyamat a horvát fél részéről elakadt, azzal az indokkal, hogy a horvát akadémia kereteiben eddig egyetlen hasonló vegyesbizottság sem működött. A tényleges együttműködés azonban megindult, s az utóbbi években több magyar történész jutott ki horvátországi tudományos konferenciákra (elsősorban a Horvát Történettudományi Intézet által szervezettek), a vegyesbizottság magyar tagjainak, illetve az említett zágrábi intézet fogadókészségének, valamint az intézetben évekig dolgozó Bene Sándor irodalomtörténész közreműködésének köszönhetően.

Az utóbbi néhány évben Zágrábban a Horvát Írószövetség (Društvo Hrvatskih Književnika) útjára indított egy *Biblioteka Relations* címen futó sorozatot, amely Horvátország és más európai országok, népek történeti, kulturális, irodalmi és művészeti kapcsolatait mutatja be. E sorozatban többek között megjelent már Horvátország és Nagy-Britannia, Ukrajna, Olaszország, Szlovákia, Portugália stb. kapcsolatait bemutató kötet. Általában egy vagy több tanulmányt a legtöbb kötetben a két nép közötti történeti viszony bemutatásának szenteltek. Különösen kiemelkedőnek tartom a nagy múltú, de korántsem konfliktusmentes horvát-olasz (illetve itáliai, velencei) viszony összefoglaló elemzését a Horvátország/Itália kötetben a fiatal olasz specialista, Lovorka – orali – tollából. Ezek után kissé különös, hogy a magyarul kitűnően tudó (és Hamvas Béla műveit horvátra fordító) zágrábi művészettörténész, Jadranka Damjanov által szerkesztett, kitűnő művészeti és irodalomtörténeti tanulmányokat felsorakoztató, 1995-ben megjelent *Hrvatska/Mađarska* [Horvátország/Magyarország] kötetből teljességgel hiányoznak a két nép közös történelmével, a több mint nyolcszáz éves magyar-horvát államközösséggel foglalkozó munkák. A művészettörténeti-irodalomtörténeti tanulmányok zöme a magyar-horvát kulturális érintkezések hagyományos témáival – a magyar romantika Dalmáciában, horvát-dalmát képzőművészek Mátyás és a Jagellók udvarában, Janus Pannonius és Vitéz János, valamint a Zrínyi fivérek munkássága, Miroslav Krleža magyar vo-

natkozásai stb. – foglalozik. Újdonságként hat viszont Marija Mirkovič *Magyar szentek a horvát képzőművészetben* című tanulmánya, mivel a magyar szentek horvátországi kultuszáról a korábbi korszakok horvát tudományában nemigen esett szó.

Feltétlenül meg kell említenünk, hogy az első Magyarország történetét bemutató könyv is 1995-ben jelent meg Zágrábban. A *Povijest Mađarske* [Magyarország története] címen megjelent munkát Drago Roksandič fordította horvát nyelvre, ugyan nem magyarból, hanem angolból. (A mű eredeti címe *Egy ezredév volt*, és Hanák Péter szerkesztésében 1986-ban jelent meg Budapesten.) A könyv Horvátországban nagy érdeklődést váltott ki, másodsor is ki kellett adni, a horvát történészszakma nagy érdeklődéssel és elismeréssel fogadta a kötetet, de észrevételeket is tett annak tartalmával kapcsolatban. Így például lehet, hogy szerencsésebb lett volna egy, a rendszerváltás után megjelent magyar összefoglaló munkát lefordítani horvát-ra, amely a második világháború utáni eseményekről, így az 1956-os forradalomról is objektívebb képet ad. A legfőbb bírálatot azonban az váltotta ki, hogy a magyar szerzők a hagyományos magyar történelemfelfogással összhangban (ebben, s így az említett könyvben is Horvátország tulajdonképpen csak akkor szerepel, amikor Szent László meghódítja, majd a nemzeti-ségi kérdés tárgyalásánál megjelenik az illirizmus, illetve Jelačić akciója, majd az államközösség 1918-as felbomlása) kevés figyelmet szenteltek a magyar-horvát államközösségnek, a több mint nyolc évszázados magyar-horvát együttélésnek. A kilencvenes évek magyar történetírásában, illetve magyar kutatók (pl. Katus László, Niederhauser Emil, Kiss Gy. Csaba) térségünk történetéről szóló megnyilatkozásaiban a magyar-horvát államközösség létezése sokkal hangsúlyosabb szerepet kap.

### *A magyar-horvát államközösség története, a viszony vitás pontjai az újabb horvát történettudományban*

A magyar-horvát viszony új hangvételű tárgyalása, különösen a közös középkori és korai újkorai történet esetében, voltaképpen nem teljesen új jelenség, már az 1970-es, 1980-as években is találhatunk rá példát (most itt arra nem térek ki, miért és miképpen kaptak a hagyományos horvát nemzeti történetírásban negatív előjelet a közös magyar-horvát történelem olyan szakaszai is, amelyek még a horvát népi epikában is pozitív kicsengésűek).

Míg a horvát történészek Franjo Račkitól kezdve Smiřtklason át Vjekoslav Klaićig a magyar-horvát államközösség létrejöttét, a függetlenség elvesztését nemzeti tragédiának tartották, az újabb horvát történettudomány sokkal árnyaltabban, a korabeli európai viszonyok között vizsgálja a kérdést, s elveti a 19. századi nemzetállami elvárások és elképzelések visszavetítését a középkorba. A jeget ezen a téren a hetvenes-nyolcvanas években Nada Klaić törtéte meg a horvát középkorról szóló szintéziseiben (bár korábban Šufflay, sőt Šišić is igyekezett árnyalt képet adni a magyar-horvát viszony korai századairól), amelyek újabb változata már posztumusz, 1990-ben jelent meg. Ezekben a 11-12 századi viszonyok keretei között vizsgálja az Árpádok horvát trónra kerülését, s az 1918 előtt, de sokáig utána is tabunak számító irományt, a *Pacta conventat* teljes nyugalommal 14. századi keletkezésű krónikarészletnek nevezi. Mivel ezt a horvát rendi, majd dualista-kori politikai hagyomány a horvát önállóságot garantáló szerződésnek tartotta, amelyet Kálmán király kötött a horvát előkelőkkel, ezért az iromány eredetiségét 1918 előtt – persze a magyar történészeket nem számítva – csak Milan Šufflay merete megkérdőjelezni, s a kérdés a jugoszláv korszak horvát történettudományában is sokáig tabunak számított. Már Nada Klaić nyomdokán haladva írta meg Ivo Goldstein *Hrvati i rani srednji vijek* [A horvátok és a korai középkor] című munkáját, amely reális képet ad a 10-12. századi magyar-horvát viszonyról, többek között Tomislav királynak a kalandozó magyarok fellett aratott győzelmének nagyságához, sőt hitelességéhez fűz kérdőjeleket (egy középkori horvát krónika ad erről nem éppen konkrét hírt). A legújabb horvát középkorral foglalkozó szintézis Tomislav Raukar műve *Hrvatsko srednjovjekovlje* [A horvát középkor] egészen a mohácsi csatáig mutatja be a horvát történelmet, s kifejezetten objektíven ítéli meg a magyar-horvát államközösség kérdéskörét, a horvát tudomány szempontjából újszerűen ítéli meg Zsigmond király tevékenységét, és végképp a legendák közé számúzi a korábbi horvát történetírás (és szépirodalom) tézisést a Mária- és Zsigmond-ellenes főúri összeesküvések és pártharcok horvát függetlenségi háborús jellegéről (noha ezt már Jaroslav Šidak is megkísérelte Šišić *A horvát történelem áttekintése* c. művének 1962-es kiadásához fűzött egyik jegyzetében). Raukar újabb magyar szakirodalmat is használt (Györffy György, Kristó Gyula, Matúz József műveit). Egy reprezentatív sorozat indult útjára Zágrábban 1997-ben *Hrvatska i Evropa* [Horvátország és Európa] címmel, melynek első kötete is e címet viseli. Ebben a történeti tárgyú tanul-

mányok szerzői, Lujo Margetić, Tomislav Raukar, Ivo Goldstein tág európai horizontokba helyezve vizsgálják a koraközépkori horvát állam helyzetét, az Árpádok Magyarországa és a Horvát Királyság viszonyát is.

A török korról kapcsolatban a magyar szakirodalom (és tegyük hozzá, a magyar szakmabeliek) legjobb ismerőjének Nenad Moačanin számít, akit e munkájában magyar származású felesége segít. A nemrégiben megjelent, török korról szóló horvát összefoglaló munka, Ive Mašuran könyve, a *Hrvati i Osmansko carstvo* [A horvátok és az Oszmán Birodalom] ugyan híven mutatja be a korszak magyar-horvát közös küzdelmeit, de irodalomjegyzékben a török korszakról az utóbbi évtizedekben keletkezett gazdag és jelentős magyar szakirodalomból semmi sem szerepel.

Az újabb korok esetében a magyar-horvát viszony kapcsán a 19. század, illetve az 1790-1918-ig terjedő időszak ingerelte vitára a szakmát, különösen 1848 kérdése, valamint a magyar-horvát kiegyezés és az azt követő magyar-horvát viszályok. E korszak kutatói közül kimagaslik Mirjana Gross (társszerzője Agneza Szabo), akinek 1992-ben megjelent műve, a *Prema hrvatskom građanskom društvu* [A horvát polgári társadalom felé] című a horvát szakirodalomban e témában eddig megjelent legkorszerűbb szemléletet tükröző munka, amely a valóban súlyos konfliktusokkal terhelt korabeli magyar-horvát viszonyt igyekszik tárgyilagosan bemutatni, a magyar-horvát kiegyezést az egész Monarchia keretei között vizsgálja (tehát nemcsak kétoldalú viszonyrendszerben), s mintegy lezárva az évszázados (előbb politikai, s csak azután szakmai) vitát, elismeri, hogy az 1868-as magyar-horvát kompromisszum Horvát-Szlavónországnak közjogi szempontból az államiság számos elemét biztosította. Gross természetesen rendszeresen hivatkozik a korszakkal foglalkozó magyar szakirodalomra is.

Érdekességként jegyzem meg, hogy Dušan Bilandić *Hrvatska moderna povijest* [A modern horvát történelem] című, a 20. századi horvát történelmet bemutató szintézisének a Monarchia koráról szóló bevezető fejezetében bár a korabeli magyar politikai elit Horvátországgal kapcsolatos politikájáról többnyire negatívan ír, de az is igaz, hogy például a horvát hagyományban rendkívül ellenszenves zsarnokként lefestett Khuen Héderváry Károlyról (horvát bán 1883-1903) meg meri írni, hogy bizonyos mértékig képes volt tolerálni még az ellene szervezett utcai megmozdulásokat is, magáról a Habsburg Monarchiáról pedig mint a Horvátország számára a fejlődést biztosító keretről beszél, s idézi Stjepan Radić horvát politikusnak egy



kevésbé ismert gondolatát, amelyben a Monarchia széthullását annak valamennyi népére nézve katasztrofálisnak ítélte meg.

### *A Magyarországról, a magyar-horvát viszonyról szóló újabb munkák a horvát történettudományban*

Természetesen hosszasan lehetne folytatni a horvát nemzeti történelem kutatóinak műveiben szereplő Magyarországgal kapcsolatos álláspontokat, de inkább rátérnék az egyelőre nem túl nagyszámú, közvetlen Magyarországgal vagy kifejezetten a magyar-horvát viszonyról foglalkozó horvát történészek tollából származó munkákra (hogy melyikük lesz „magyar specialista”, az még a jövő titka, de néhányuk már ismeri a magyar nyelvet, és figyelemmel kíséri az újabb magyar szakirodalmat is).

Magyarország történetét, a magyar-horvát viszonyt tárgyaló könyv (nem számítva a már feljebb említett *Hrvatska/Mađarska* [Horvátország/Magyarország] című művészettörténeti-irodalomtörténeti tanulmánykötetet) nemigen jelent meg Horvátországban. Juraj Lončarević *Hrvati u Mađarskoj i trianonski ugovor* [A magyarországi horvátok és a trianoni szerződés] című, nem sok eredetiséget felmutató könyve (illetve annak csak első fejezete eredeti, mert a továbbiakban a magyarországi horvát kisebbség történetét és kultúráját mutatja be – jobbára magyarországi horvát szerzők művei és nem saját kutatások alapján) a magyarországi horvátokkal kapcsolatban vizsgálja a trianoni békeszerződés hatásait. Kétségtelen, hogy a magyarországi horvát kisebbséget súlyosan érintette a határvonalak meghúzása és az anyanemzettől való elszakadás, a szerző Pašić szerb politikust és köreit vádolja a horvát érdekek figyelmen kívül hagyásával, de közben teljesen megfeledkezik arról, hogy e békeszerződésnek volt nagyobb vesztese is – történetesen a magyarság.

A másik, Magyarország nevét a címében viselő könyv viszont a horvát középkor kutatóinak körében is elismerést kiváltó, a középkori Magyar Királyság (ahogyan a szerző is nevezi: Archiregnum Hungaricum) és Bosznia, illetve Horvátország kapcsolatait vizsgálja a 14. században. A mű címe: *Putanja klatna. Ugarsko-hrvatsko kraljevstvo i Bosna u XIV. stoljeću* [Az inga járása. A magyar-horvát királyság és Bosznia a 14. században], szerzője, Mladen Anđić a források újbóli áttekintése mellett fontosnak tartotta a hazai szakirodalom mellett az újabb magyar munkák beható tanulmányozását (Mályusz Elemér,

Fügedi Erik, Makkai László, Makk Ferenc, Király K. Béla, Rokai Péter, Somogyi Ferenc, Szűcs Jenő stb.). Könyvében a korábbi horvát munkákhoz képest teljesen más kép rajzolódik ki az Anjou-kori Magyar Királyság szerepéről. Anĭi kifejezetten egymással szoros kapcsolatban állónak – bármiféle érzelmi minősítés nélkül az Archiregnum Hungaricum részének – írja le a térség orszárait. Művének befejező részében vitába szállt Nada Klaiĭtyal, aki bár Magyarországgal kapcsolatban sok újat is hozott a horvát történelemszemléletbe, de a Vjekoslav Klaiĭ óta kialakult horvát hagyománnyal összhangban pl. tagadta, hogy a magyar királyok adót szedtek és ténylegesen birtokot adományoztak volna a tulajdonképpeni Horvátországban (a Kapela hegységtől délre). Anĭi számos forrás hiteles olvasatán keresztül bebizonyítja, hogy az Árpádok hatalma új királyságukban egyáltalán nem volt névleges, s az Anjoukkal együtt Boszniára is sokkal nagyobb befolyást gyakoroltak, mint azt a horvát történészek korábban feltételezték.

Ugyancsak Bosznia és a Magyar Királyság, illetve a bosnyák egyház kapcsolatairól írt tanulmányt Dubravko Lovrenoviĭ 1994-ben *Utjecaj Ugarske na odnos Crkve i drĭave u srednjovjekovnoj Bosni* [Magyarország hatása az egyház és az állam viszonyára a középkori Boszniában] címmel. A magyar nyomásgyakorlást ő a szláv liturgiájú boszniai katolikus püspökség latinizálási kísérletének tartja.

Ugyancsak meg kell említenünk Ivo Prlender tanulmányát a zágrábi *Historijski zbornik*ből Zsigmond védelmi rendszeréről és a tatai egyezményről, amely horvát részről a zsigmondi védelmi politika új megítélésének számít.

Bár ez nem tanulmány, csak egy forráskiadványhoz fűzött jegyzet, mégis érdemes megemlíteni: Damir Karbiĭ zágrábi történész Neustadtter 1848/49-es császári tábornok 1994-ben Zágrábban megjelentetett memoárjaihoz írt jegyzeteiben a magyar szereplőket a magyar szakirodalom alapján mutatja be, s szükségesnek tartotta „kiigazítani” a császári tábornok által megrajzolt szélsőségesen negatív Kossuth-képet. Karbiĭ egyébként a CEU-n doktorált a 14. századi horvát nemesi nemzetségekkel kapcsolatos témából, s kitűnően ismeri a vonatkozó magyar szakirodalmat.

Érdemes felhívni a figyelmet egy magyarul jól beszélő és kitűnően olvasó fiatal horvát történész, Boris Nikšĭ tanulmányára, amely 1999-ben jelent meg a zágrábi *Gazophylacium*, illetve a budapesti *Rijeĭ* című folyóiratokban Rákóczi és a horvát rendek kapcsolatairól.

Ugyancsak magyar témájú Tomislav Markus 1997-ben megjelent tanulmánya a zágrábi *„asopis za suvremenu povijestben Mađarski nacionalizam i hrvatska politika 1848-1849* [A magyar nacionalizmus és a horvát politika 1848-1849] címmel, amely példákkal illusztrálva írja le, hogy a magyar forradalom első horvát visszhangja kifejezetten pozitív volt. Ugyancsak ehhez a témához kapcsolódik Vlasta Švogernek a budapesti *Café Babelben* megjelent tanulmánya (*Az 1848/49-es magyar forradalom visszhangja Horvátországban*), mely a korabeli horvát sajtóban követi nyomon a magyarországi események, illetve a magyar-horvát viszony tükröképét, s különösen érdekes a magyar forradalom bukásának és megtorlásnak a horvátországi sajtóvisszhangja.

Az 1848-as eseményekkel kapcsolatos Drago Roksandićnak egy 1999-ben megjelent tanulmánya: *Ban Josip Jelačić (1801-1859), mitovi u promjenama i trajanjima* [Josip Jelačić bán (1801-1859), mítoszok változásaikban és folyamataikban]. A horvát szerző együttesen vizsgálja a Jelačić-tyal kapcsolatos horvát mítoszokat és magyar sztereotípiákat, a lehető legobjektívebben, minden indulattól mentesen.

Végül meg kell még említenem Marijan Maticka zágrábi történészt, aki egy, a *„asopis za suvremenu povijestben* megjelent tanulmányában – *Mađarska na stranicama središnjih hrvatskih novina (1945-1950)* [Magyarország a központi horvát újságokban (1945-1950)] – Magyarország sajtóbeli tükröképét vizsgálta a második világháborút és a Tájékoztató Iroda határozatát követő években.

A sor nem túl hosszú, de az utóbbi évek fejleményei arra utalnak, hogy hamarosan megszorodnak a horvát szaksajtóban a Magyarországgal foglalkozó történeti tanulmányok, s esetleg újabb kötetek is napvilágot látnak.

DÉNES SOKCSEVITS

## The History of Hungary in the Croatian History Writing, 1989-1999

In Croatian history writing the history of Hungary has always been treated with special interest, which can be explained by the more than 800 years of Hungarian-Croatian commonwealth, and the resulting intertwining of the history and fate of the two nations. In Yugoslavia during the monarchy and under Tito,

Croatian history writing viewed the historical Hungarian-Croatian relationship from the point of view of the national history writing of the dualist era, though the views on the far past, on the beginning of the Croatian-Hungarian commonwealth were often influenced by the current political relationship between Zagreb and Budapest. According to the author, however indispensable it is to discuss Hungary-related issues in the Croatian history regarding the period between 1102 and 1918, there are no specialists on Hungarian history among Croatian historians, there is no expert group that would specialize on Hungarian history, on the research on Hungarian-Croatian relationships, even though the political sympathy that has strengthened towards Hungary after 1990/91 throughout Croatia invigorated the cultural relationship between Croatia and Hungary.

## BIBLIOGRÁFIA

- Anđić, Mladen: *Putanja klatna. Ugarsko-hrvatsko kraljevstvo i Bosna u XIV. stoljeću* [Az inga járása. A magyar-horvát királyság és Bosznia a 14. században]. Zadar-Mostar, 1997.
- Bilandić, Dušan: *Hrvatska moderna povijest* [A modern horvát történelem]. Zagreb, 1999.
- Bognár András (Andrija Bognár): *Položaj Mađara u Vojvodini od 1918-1945. The Status of Hungarians in Vojvodina from 1918 to 1945* [A vajdasági magyarok helyzete 1918-1945]. In *Jugoistočna Europa 1918-1945*, Zadari konferencia (1995. 09. 28-30.), 1996.
- Damjanov, Jadranka (szerk.): *Hrvatska/Mađarska. Stoljetne knjive i umjetničke veze* [Horvátország/Magyarország. Százéves irodalmi és művészeti kapcsolatok]. Zagreb, 1995.
- Goldstein, Ivo: *Hrvati i rani srednji vijek* [A horvátok és a korai középkor]. Zagreb, 1995.
- Gross, Mirjana-Szabo, Agneza 1992, *Prema hrvatskom građanskom društvu: Društveni razvoj u civilnoj Hrvatskoj šezdesetih i sedamdesetih godina 19. stoljeća* [A horvát civil társadalom felé: társadalmi fejlődés a civil Horvátországban a 19. század hatvanas és hetvenes éveiben]. Zagreb, 1992
- Klaić, Nada: *Srednjovjekovna Bosna* [A középkori Bosznia]. Zagreb, 1989.
- Klaić, Nada: *Povijest Hrvata u srednjem vijeku* [A horvátok történeleme a középkorban]. Zagreb, 1990.
- Kolarić, Aleksandra: *Juraj Utješenović i njegovo doba* [Juraj Utješenović és kora]. In *Povijesni Prilozi* 15. évf. 119-133. Zagreb, 1996.

- Lončarević, Juraj: *Hrvati u Mađarskoj i trianonski ugovor* [A magyarországi horvátok és a trianoni szerződés]. Zagreb, 1993.
- Lovrenović, Dubravko: Utjecaj Ugarske na odnos Crkve i države u srednjovjekovnoj Bosni [Magyarország hatása az egyház és az állam viszonyára a középkori Boszniában]. In *Sedam stoljeća bosanskih franjevaca 1291-1991* [A bosnyák ferencesek hét évszázada 1291-1991]. Konferenciakötet (Sarajevo, 1991. 04. 18-20) 37-93. Samobor, 1994.
- Markus, Tomislav: Madarski nacionalizam i hrvatska politika 1848-1849 [A magyar nacionalizmus és a horvát politika 1848-1849]. In *asopis za suvremenu povijest*, 1997, 1: 41-67.
- Maticka, Marijan: Mađarska na stranicama središnjih hrvatskih novina (1945-1950) [Magyarország a központi horvát újságokban (1945-1950)]. In *asopis za suvremenu povijest*, 1997, 3: 505-518.
- Matković, Stjepan: 1997. Afirmacija Khuenove autokracije. Izbori za hrvatski sabor 1897 [Khuen autokráciájának afirmációja. A horvát száborba való választások 1897]. In *asopis za suvremenu povijest*, 1997, 3: 469-489.
- Mađuran, Ive: Hrvati i Osmansko carstvo [A horvátok és az Oszmán Császárság]. Zagreb, 1999.
- Nikšić, Boris: Ustanak Franje II. Rákóczija i vjerski sukobi u Ugarskoj [II. Rákóczi Ferenc felkelése és a vallási konfliktusok Magyarországon]. In *Povijesni prilozi*, 1997, 95-115.
- Nikšić, Boris: Rákóczi i Hrvati [Rákóczi és a horvátok]. In *Gazophylacium*, 1999, 1/2.
- Nikšić, Boris: Franjo II. Rákóczi i Hrvati [II. Rákóczi Ferenc és a horvátok]. In *Riječ*, 1999, 4.
- Prlender, Ivo: *Sporazum u Tati i Zigmundova obrambena politika* [A tatai egyezmény és Zsigmond védelmi politikája]. In *Historijski zbornik*, 1991, 23-41.
- Raukar, Tomislav: *Hrvatsko srednjovjekovlje* [A horvát középkor]. Zagreb, 1997.
- Roksandić, Drago: Ban Josip Jelačić (1801-1859), mitovi u promjenama i trajanjima [Josip Jelačić bán (1801-1859), mítoszok változásaikban és folyamatukban]. In *Zbornik Mirjane Gross*, 1999, 105-115.
- Supićić, Ivan (szerk.): *Hrvatska i Europa. Rano doba hrvatske kulture* [Horvátország és Európa. A horvát kultúra első korszaka]. I. k. Zagreb, 1997.
- Šoktević, Dinko: *Nezavisna Država Hrvatska i Mađarska 1941. Pitanje diplomatskog priznanja. The Independent croatian State and Hungary in 1941. The question of diplomatic recognition* [A Független Horvát Állam és Magyarország 1941. A diplomáciai elismerés kérdése]. In *Jugoistočna Europa 1918-1995*. Dubrovnik konferencia (1996. 05. 23-25.) 108-112, Zagreb, 1999.
- Švogter, Vlasta: Az 1848/49-es magyar forradalom visszhangja Horvátországban. In *Café Babel*, 1998, 1: 33-43.

